

Muzej za umjetnost i obrt: primjer upornosti i vjere u sretan ishod

16. kolovoza 2024.

Miroslav Gašparović još je od početka svojeg ravnateljskog mandata prije 20 godina sanjao cjelovitu obnovu Muzeja za umjetnost i obrt, a tek ju je potres neupitno stavio na dnevni red, kao i kad je riječ o brojnim drugim više od stoljeća starim zgradama javne namjene u Zagrebu: ili će se obnoviti ili ih više neće biti

Dva su velika potresa u novijoj zagrebačkoj povijesti promijenila lice grada: potres 9. studenoga 1880. i potres 22. ožujka 2020.

Nakon potresa 1880. u deset je sljedećih godina izgrađeno u Zagrebu otprilike 700 novih zgrada. Posljedice potresa potaknule su intenzivnu gradnju modernoga grada, posebice ostvarenje dvije godine ranije izrađenog projekta za sjevernu stranu Jelačićeva trga koji je nekoliko godina poslije potresa, zahvaljujući izgradnji novih zgrada i palača, dobio novo, europsko lice – kakvo će u manje-više istom izdanju sačuvati i do potresa 2020.

Prema podacima akademika Josipa Torbara, u Zagrebu je 1880. oštećena gotovo polovina zgrada (1758 od 3830 koliko ih je tada bilo u Zagrebu), a u 485 stambenih objekata više se nije moglo živjeti. Povjerenstvo Gradskog poglavarstva, čiji je najpoznatiji član bio gradski vijećnik, književnik August Šenoa, odredilo je rušenje najteže oštećenih objekata za koje se procijenilo da ih nema smisla popravljati, pa su već prvih dana nakon potresa srušene, primjerice, zgrada na uglu Jelačićeva trga i Praške, kuća u Vlaškoj 2 te nekoliko kuća na Gornjem gradu. Potres 1880. teško je oštetio i sve zagrebačke sakralne objekte, ponajviše nadbiskupski dvor i katedralu – za čiju je tada drastičnu obnovu i neogotički izgled zaslužan arhitekt Herman Bollé. Bollé je upravo zahvaljujući nesretnim posljedicama potresa 1880. tijekom sljedećih desetak godina svoje ime i stil utkao u obnovu i gradnju brojnih objekata koji su (p)ostali prepoznatljivi simboli grada Zagreba – među kojima su i zgrada Obrtne škole i Muzeja za umjetnost i obrt.

IAKO JE MUO OSNOVAN U GODINI VELIKOG ZAGREBAČKOG POTRESA 1880., ZGRADA JE SAGRAĐENA TEK 1888., PA JE IZBJEGLA

RAZORNE POSLJEDICE, ŠTO SE NAŽALOST NIJE DOGODILO I U POTRESU 2020.

Zgrada Muzeja za umjetnost i obrt prva je namjenski sagrađena zgrada za muzej u Hrvatskoj. Uz Muzej je otvorena i Obrtna škola, današnja Škola primijenjene umjetnosti i dizajna. Prema projektu Hermana Bolléa, reprezentativna historicistička palača izgrađena je 1888. Pročelje iznad glavnog ulaza krase skulptura Dragutina Karla Moraka, jednog od prvih nastavnika u Obrtnoj školi – alegorijska figura žene okružene dječacima koji u rukama drže klesarski i stolarski alat, simbole strukovnog školovanja.

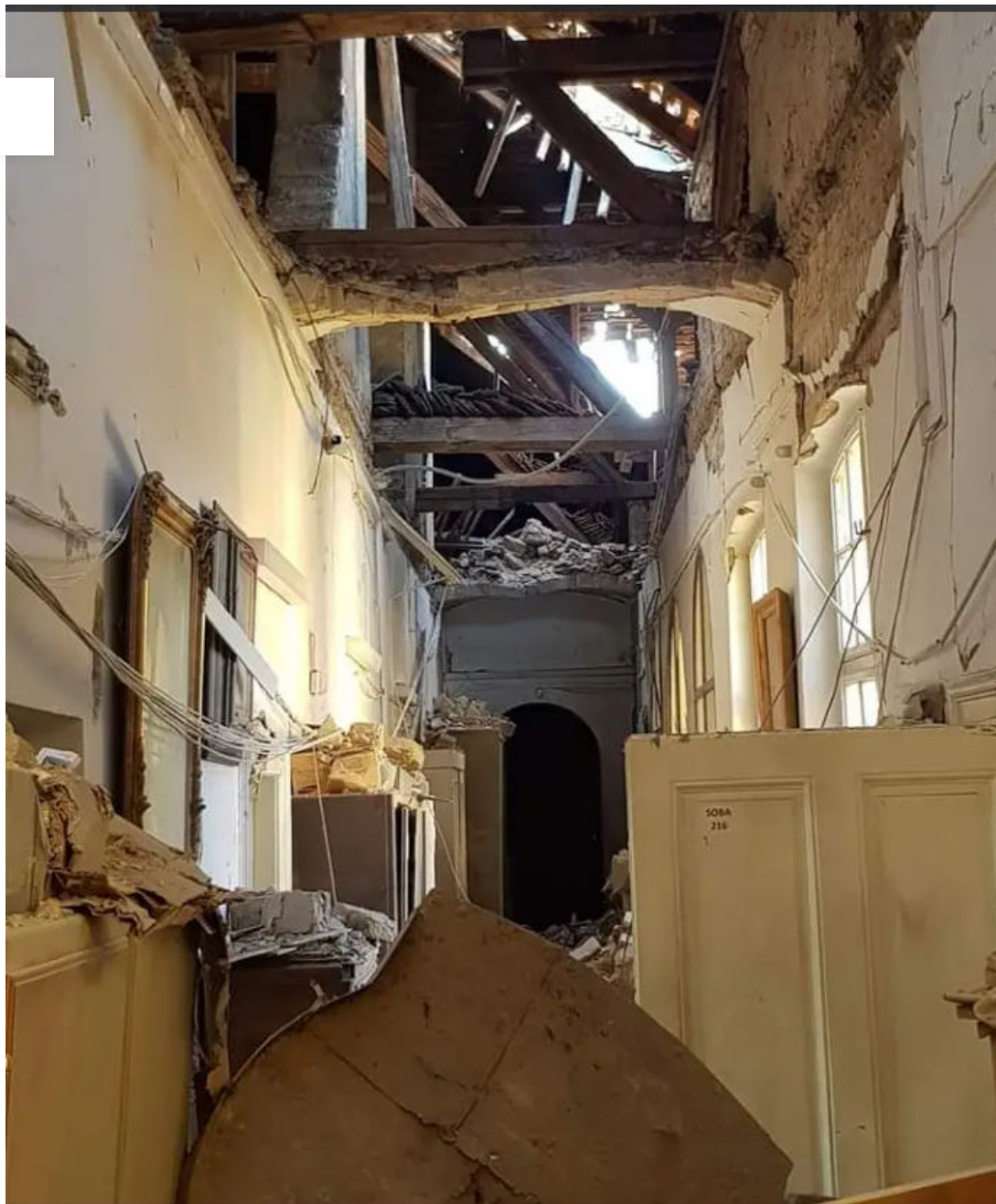

Alegorijska skulptura Dragutina Karla Moraka na vrhu pročelja iznad glavnog ulaza – provjera stanja nakon potresa 2020.; foto: MUO

No, budući da je Muzej osnovan još osam godina prije početka gradnje muzejske zgrade, prvi je stalni postav 1880. otvoren u unajmljenom prostoru u Ulici Marije Valerije,

današnjoj Praškoj. Tako je MUO, iako osnovan u godini velikog zagrebačkog potresa, tada pošteđen njegovih razornih posljedica, što se nažalost nije dogodilo i u potresu 2020. koji je prekinuo obilježavanje 140. godišnjice Muzeja – ustanove koja je od godina poslije Drugog svjetskog rata preko osamdesetih godina 20. stoljeća (kad je južno krilo zgrade vraćeno u muzejsku funkciju, saniran podrumski prostor te obnovljeni interijer i pročelje) do 1990-ih kad se unatoč Domovinskom ratu, a posebice od početka 21. stoljeća postavljaju velike izložbe i projekti – postala jedna od vodećih muzejskih ustanova u ovom dijelu Europe.

Jedna od najljepših historicističkih palača u Hrvatskoj, u kojoj se čuvalo više od 100.000 predmeta lijepih i primijenjenih umjetnosti od 13. stoljeća do danas, u potresu je teško oštećena. Velika je šteta nastala na građevinskom dijelu, ali i u muzejskom fundusu. Najviše su stradali drugi i treći kat Muzeja, restauratorske radionice za metal, keramiku i staklo, tekstil, slikarstvo i polikromnu skulpturu, urušen je velik dio krovišta; oštećeni su predmeti u dijelu stalnog postava na drugom i trećem katu. Svod hodnika južnoga krila na drugom katu srušen je zbog urušavanja tri dimnjaka kroz krovni sistem u tavan na konstrukciju svoda, pritom je 25 metara svoda propalo na pod drugoga kata. Veliki komad dimnjaka pao je na krov nadogradnje uz sjeverni zid južnoga krila, što je uzrokovalo znatna oštećenja na sjeverozapadnom uglu nadogradnje. Na cijeloj zgradi niz je oštećenja uzrokovano pomacima konstrukcije. S pročelja nad ulazom pali su ukrasni dijelovi i dijelovi dimnjaka.

Svod hodnika južnoga krila na drugom katu srušen je zbog urušavanja tri dimnjaka kroz krovšte; foto: MUO

Svod hodnika južnoga krila na drugom katu srušen je zbog urušavanja tri dimnjaka kroz krovšte; foto: MUO

Nažalost, uništeni su i brojni muzejski predmeti. Primjerice, u zbirci stakla, koja čuva primjerke iz europskih i hrvatskih staklarskih manufaktura od 16. do 21. stoljeća, uništeno je više od 20 iznimno vrijednih predmeta, poput čaše na nožici s valovitom kupom, izrađene u Veneciji u 16./17. stoljeću, krilate čaše iz Nizozemske iz 17. stoljeća, baroknog pokala od brušenog stakla izrađenog u Njemačkoj u 18. stoljeću... Teško su oštećeni i brojni vrijedni satovi.

Šteta na inventaru je neprocjenjiva jer su predmeti iz muzejskog fundusa nenadoknadivi, poput primjeraka iz staklarskih manufaktura; foto: MUO

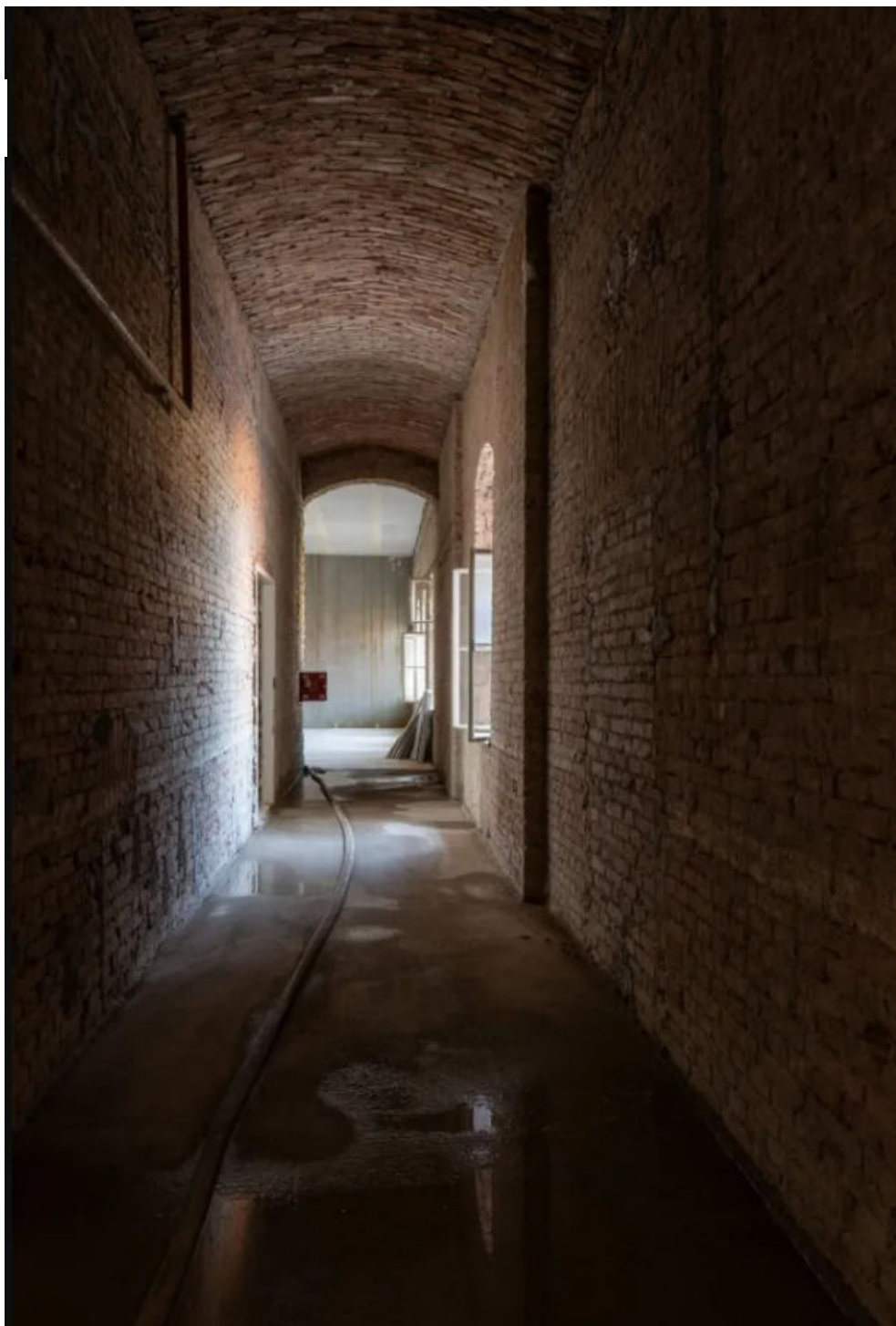
OŠTEĆEN JE NEKADAŠNJI GLAVNI OLTAR ZAGREBAČKE KATEDRALE, KOJI JE NAKON POTRESA 1880. POHRANJEN U FUNDUS MUO-a, PA GA JE SUDBINA SUSTIGLA 140 GODINA KASNIJE

U zbirci skulptura posebno su velika oštećenja na nekadašnjem glavnom oltaru zagrebačke katedrale, radu Johanna Kommersteinera. Oltar je skinut nakon potresa 1880. i iz katedrale pohranjen u fundus Muzeja za umjetnost i obrt, ali ga je potresna sudbina sustigla 140 godina kasnije. Oštećen je i vrbovečki oltar tirolske provenijencije iz 15. stoljeća.

I u zbirci keramike oštećeno je mnogo vrijednih predmeta, među kojima porculan manufaktura Meissen, Beč, Sevres, Paris, Höchst, Frankenthal, Berlin. Primjerice, razbijena je šalica iz servisa za doručak majsenske proizvodnje oko 1776., koji je oslikan ratnim prizorima pandura baruna Trenka i hrvatskih graničarskih vojnika. Razbijena je i vaza-amfora, rad učenika Obrtne škole iz 1887.

Nakon potresa najprije je većina muzejskih predmeta sklonjena u prizemlje Muzeja, a zatim su preseljeni na privremenu adresu – na Zagrebački velesajam. No, kao da nevoljama nema kraja, u ljeto 2023. u oluji koja se sručila na Zagreb poplavljen je i dio Velesajma, pa su ponovno oštećeni brojni predmeti, a zahvaljujući brznoj reakciji muzejskih djelatnika, šteta je manja nego što je mogla biti...

Cjelovita i konstrukcijska obnova Muzeja za umjetnost i obrt počela je u prosincu 2022., simboličnom predajom ključeva i originalnih Bolléovih cigli izvođačima radova te predstavnicima Grada Zagreba i Ministarstva kulture. Nakon više od dvije godine procjena, analiza i pripreme natječajne dokumentacije, novcem koji je Vlada Republike Hrvatske dobila iz Fonda solidarnosti Europske unije Muzeju su se napokon nasmiješili bolji dani. „Da imamo 50 milijuna eura, otvorili bismo se za godinu i pol“, rekao je ravnatelj Miroslav Gašparović koji je na čelu Muzeja za umjetnost i obrt bio punih 20 godina.

Prva faza obnove završena je krajem rujna 2023.; foto: Srećko Budek i Vedran Benović, MUO

Prva faza obnove završena je krajem rujna 2023.; foto: Srećko Budek i Vedran Benović, MUO

MINISTRICA KULTURE NAJAVILA ZAVRŠETAK OBNOVE 2026., RAVNATELJ GAŠPAROVIĆ MANJE OPTIMISTIČAN: BIT ĆU ZADOVOLJAN AKO SE ZAVRŠI DO 2030.

Odlazak u mirovinu ravnatelja Miroslava Gašparovića poklopio se krajem rujna 2023. sa završetkom prve faze konstrukcijske obnove muzejske zgrade. Obnovljeni su nosivi elementi građevine, međukatne konstrukcije, zidovi i krovna konstrukcija, čime je zgrada građevinski ojačana i sigurnija je nego što je bila prije potresa. Ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek najavila je tada završetak obnove Muzeja za umjetnost i obrt do 30. lipnja 2026., što je rok za korištenje novca iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, a uključuje završetak svih građevinskih radova i energentsku obnovu zgrade.

No, čovjek koji je svoj ljudski i profesionalni angažman i entuzijazam doslovce utkao u MUO, bio je još na početku radova manje optimističan i rekao je da će biti zadovoljan ako se obnova Muzeja završi do 2030., podsjetivši da je MUO sagrađen za nepune dvije godine: od 1888. do 1890. Gašparović je još od početka svojeg ravnateljskog mandata prije 20 godina sanjao cjelovitu obnovu Muzeja, a tek ju je potres neupitno stavio na dnevni red, kao i kad je riječ o brojnim drugim više od stoljeća starim zgradama javne namjene u Zagrebu: ili će se obnoviti ili ih više neće biti.

PRVA FAZA KONSTRUKCIJSKE OBNOVE ZGRADE NIJE PROŠLA BEZ PROBLEMA: S VRHA MUZEJA

SE NA KLAJČEVU ULICU SRUŠIO KROVNI VIJENAC DUG 25 METARA

S visine se na Klaićevu srušio krovni vijenac; foto: Lana Silvar Dominić (HINA) i MUO

S visine se na Klaićevu srušio krovni vijenac; foto: Lana Silvar Dominić (HINA) i MUO

No, prva faza konstrukcijske obnove zgrade Muzeja za umjetnost i obrt nije prošla bez problema koji su, srećom bez tragičnih posljedica, oslikali stanje poslijepotresne obnove zgrada u koje se godinama nije dovoljno ni dovoljno stručno ulagalo. S vrha zgrade

Muzeja koja se proteže u Klaićevu ulicu srušio se 2. svibnja 2023. krovni vijenac dug 25 metara. Puka sreća sačuvala je radnike i prolaznike, a cigle i žbuka razbile su nekoliko ora na Muzeju i oštetile parkirane automobile.

Možda bi cinici rekli da bi bilo jeftinije i brže srušiti zgrade stare gotovo stoljeće i pol i na njihovome mjestu sagraditi nove. Istina, život ide dalje i u nekim slučajevima doista nema smisla popravljati, kao što je odlučivalo i Gradsko poglavarstvo nakon potresa 1880. kad je srušilo brojna oštećena zdanja. No, zgrade koje su identitet grada, njegova graditeljska, kulturna i urbana baština, svakako su vrijedne spašavanja, obnove i osuvremenjivanja kad je riječ o njihovoj sigurnosti i trajnosti. Kaže jedna izreka: „Ne čupaj ono što nisi sadio, ne ruši ono što nisi gradio“. Za Muzej za umjetnost i obrt njezino je značenje neupitno. I upravo je obnova tog muzeja primjer upornosti, gotovo tvrdoglave nepopustljivosti i vjere u sretan ishod.

Napisala: Diana Kučinić

NASLOVNA FOTOGRAFIJA – *Zgrada Muzeja za umjetnost i obrt i Škole primijenjene umjetnosti i dizajna prije potresa 2020.; foto: Proleksis enciklopedija Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“; proleksis.lzmk.hr*

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.